

MORFOLOŠKE OSOBINE IMENIČKIH RIJEČI U GOVORU BUNJEVACA IZ ZAVELEBITSKOG DIJELA SENJSKOGA ZALEĐA

UDK 808.62-087

a. UVODNA RIJEČ

O. Cilj je ovoga rada da se cjelovitije prikaže sustav imeničkih padežnih morfema govora Bunjevaca iz zavelebitskog dijela senjskoga zaleđa,¹ a djelomično i odnos ovoga sustava prema odgovarajućim sustavima nekih drugih novostokavskih govora iz bliže i dalje okolice. Temelji se na dijalekatskoj građi prikupljenoj 1987. i 1988. g. prilikom istraživanja govora ovih dvaju bunjevačkih naselja iz spomenutog kraja: V r a t n i k a (dalje u tekstu kratica V) i C r n o g K a l a (kratica: CK). Budući da su me i informativne posjete selu M e l n i c a m a, trećem bunjevačkom naselju u ovome predjelu, uvjerile u to da se govor mještana toga sela ni po čemu ne razlikuje od govora stanovnika Vratnika i Crnog Kala,² to se može uzeti da predloženi dijalekatski podaci iz govora spomenutih dvaju naselja reprezentiraju govor Bunjevaca iz zavelebitskog dijela senjskoga zaleđa u njegovoj cijelosti.

b. IMENICE MUŠKOG RODA

b. 1. Jednina

b.1.1. Opća zapažanja

1. Zabilježene potvrde pokazuju da glavnina ovih imenica ima redovito standardne paradigmatičke indikatore. Usp.:

a) bādanj/bādenj – bādnja (V), biljac – biljca (CK), čòban/č'òban/čòban – č'òbana/čòbana (V),³čàkan – čakana (V) dīvēr – dīvera – dīveru (CK,V) đēp (=džep) – iz đēpa (V), žēp (džep) – i-žēpa (CK,V),⁴ lvan – lvana – lvanu (CK,V), kònac – kònca (V), krŭ/krŭv – krŭva (V), kŭm – kŭma – kŭmu (CK,V), mèdvid – mèdvida (CK,V), mīšēc – mīšeca (CK,V), mīš – mīša mīšu (CK), nòs – nòsa (CK,V), òtac – òca – òcu (V), ròg – ròga (CK,V), Tòćac (=Otoćac) – Tòćca (V), zŭb – zŭba (CK,V), vrâg – vrâga (CK), i sl.

b) Bòško – Bòška – Bòšku (CK), Jânko – Jânka – Jânku (CK,V), Mârko – Mârka – Mârku (CK,V), Zlâtko – Zlâtka (CK);

c) Bòžo – Bòže – Bòži – Bòžu (CK), Jòso – Jòse – Jòsi (CK,V), Švábò – Švábē (CK);

d) Íve – Ívē – Ívi (CK,V), Júre – Júrē – Júri (V), Mìle – Mìlē – Mìli (CK), Pére – Pérē Péri (CK,V), Stípe – Stípē Stípi – Stípu (CK,V), Tòme – Tòmē – Tòmi (CK) i dr.

e) čàća – čàćē – čàći (CK,V), Ívaca – Ívace – Ívaci (V), Jàdra – Jàdrē – Jàdri (V), Lùka – Lùkē (CK), Mìča – Mìčē (CK,V), Nìkola – Nìkolē – Nìkoli (CK,V), Nìha – Nìhē – Nìhi (CK,V), òženja – òženjē – òženji (CK,V), Péra – Pérē – Péri (CK,V) itd.

1.1. I malobrojne potvrde za oblike imenica na **-ist(a)** upućuju na indikator **-a/ē: telefonista (CK), telefonisti (CK), traktorista (CK,V), traktòristē (CK), traktorísti (V), traktòristu(CK).**

Ostaje, međutim da naknadna istraživanja razjasne situaciju kod imenica tipa **Hívoje, Míloje**, budući da se za njih u mom materijalu nije našlo dovoljno pouzdanih potvrda.

b.1.2. Vokativ

2. Složena opreka **nominativ** ≠ **vokativ** realizira se ovako:

- ∅ ≠ - e: 1) **bráte (CK,V), díde (CK,V), drúže (CK,V), gospòdine (V), gospòdne (CK), kúme (V), Milane (CK,V), mònce (=momče) (CK), síne(CK,V);**
2) **kòvač'ē (V);**
3) **cáre (CK,V), dívere (V), mājōre (CK),**
- ∅ ≠ -∅: 1) **kònobār (CK);**
2) **dič'āk (CK), máčak (V), stāni, mòmak (V), tétak (CK,V).**
- ∅ ≠ - u 1) **kòvācu (V), prljateljju (CK,V), učitelju (V), uč'atelju (CK);**
2) **poštāru (V), šūfēru (CK),.**
- o ≠ - o: 1) **Bòško (CK), Jānko(CK), Mārko (CK,V);**
2) **Bòžo (CK,V), Jòso (V), Švábo (CK,V).**
- e ≠ - e: **Ánte (V), Íve (CK,V), Māte (V), Míle (CK,V), Pēre (V), Stípe (CK,V), Tòme (CK).**
- a ≠ - a: **čāča (CK,V), Jāndra (V), kònšija (CK), Míča (CK,V), Míja (V), Nikola (CK,V), Níha (CK,V), Pēra (V).**

2.1. Dvojni likovi vok. jd. **kovaču/kovače** nalaze se i u Tomljenovićevoju građi⁵, a slične dvojnosti kod nekih drugih imenica s osnovama na palatalne suglasnike dijalektolozi su zabilježili i u nizu drugih naših govora⁶.

Mnoge dvojake oblike vokativa imenica s osnovama na **r-** – poznato je – priznaje i norma našeg standarda, a na raširenost upotrebe vokativa tipa **máčak, tetak** u novoštokavskim govorima i neopravdanost protivljenja njihovoj prisutnosti u književnome jeziku uputio je još 1934. g. prof. J. Vuković⁷.

b.1.3. Instrumental

3. Obični nastavak u instr.jd. određen je ovim dvjema pojedinostima:

- a) Čestim izostancima prijeglasi **o>e** u položajima iza palatala, i
- b) Činjenicom da završno nastavačno **-m** u ovome govoru redovito alternira u **-n**. Usp.:

dídon (V), Milanon (V), nástavnikom (CK,V), sa sínon (CK), i sl. odnosno: **gnjòjjon (CK), sa kònjjon (V), lonč'ícion (CK), s nožon (CK,V), sa prljateljjon (CK), stoč'acjon (V), šušnjjon (V), sa uč'ateljon (CK), učiteljon (V); lugáron (CK), nádnáčāron (V); biljcon (V), kócon (V), pod Ōtočcon (CK).**

3.1. Uglavnom se govori: **púton (CK,V)**, dok sam likove tipa **púten** sporadično nalazio u V.

Svega jednom zapisao sam: **s prljateljjen (CK).**

b.2. Množina

b.2.1. O tzv. dugim i kratkim množinskim oblicima

4. Brojni primjeri tipa: **dīdi** (V), **grōši** (CK), **ključ'i** (CK,V), **ključe** (CK), **kōci** (CK,V), **krūvi** (CK,V), **miši** (V), **miše** (CK,V), **noži** (CK), **ōsi** (CK,V), **puti** (CK,V), **puži** (CK,V), **rōzi** (V), **strīci** (CK,V), **svāti** (CK,V), **svāte** (CK,V), **vōli** (CK,V), **vōle** (V), **vūci** (CK,V), i sl. pokazuju da se u ovome govoru neproširene množinske forme češće upotrebljavaju nego u standardnom jeziku.

U dužim množinskim formama osnove se obično proširuju morfom **-ov-** bez obzira na to kojim suglasnikom završavaju: **ključovi** (V), **mišōvā** (CK), **mrāzovi** (CK), **nōžovi** (CK), **putōvā** (CK), **zēcovi** (CK,V), **zēcōvā** (CK), itd.

To da oba pomenuta svojstva ne predstavljaju osobitost koja karakterizira jedino govor Bunjevaca iz zavelebitskog dijela senjskog zaleđa nije potrebno na ovome mjestu posebno dokazivati⁸.

b.2.2. Genitiv

5. U navedenom padežnom obliku najčešće se pojavljuje nastavak **-ā**: **bu-nārā** (V), **biljacā** (CK,V), **danā** (V), **drōbōvā** (V), **dūkātā** (V), **jārc'īcā** (V), **ključ'ā** (CK,V), **kōlacā** (CK,V), **konjā** (V), **kovačā** (V), **krūvōvā** (CK), **lāncā** (CK), **ōpanāka** (V), **ōsōvā** (CK), **plūgōvā** (V), **prāsacā** (V), **putā** (CK,V), **pužā** (CK,V), **šinōvā** (V), **sinōvā** (CK), **vragōvā** (CK), **vragōvā** (V), **zēcōvā** (V), **zēcōvā** (CK), i sl.

5.1. S formantom **-ī** zabilježio sam ove potvrde: **děčkī** (V), **gōstī** (CK,V), **kilomētrī** (CK,V), **mētari** (CK), **misēcī** (CK,V), **parī** (V), **sātī** (CK,V).

Običnije je, također: **crvī** (CK,V), **mrāvī** (CK,V), **zūbī** (V), ali sam slušao i: **mrāvā** (V), **crvā** (CK) i **zūbā** (V).

Uz: **přstā** (V) imam i: **přstī** (CK).

Pored češćeg: **svātā** (CK,V), **svātōvā** (CK), te: **vūkōvā** (V) i **vukōvā** (CK,V), čuo sam i oblike: **svātī** i **vucī** (CK).

5.2. U oba naselja obični su likovi: **rōgōvā** i **rōgū** (oko rōgū).

b.2.3. Dativ – lokativ – instrumental

6. Sinkretizam završetaka ovih triju padeža na bazi starijeg oblika za dat.-mn., uz posebnost koju je nametnula »obaveza« prijelaza završnog **-m** u **-n**, radikalno je ostvaren. Usp.:

a) **gōstin** (CK,V), **jārcin** (V), **jārc'īcin** (V), **ljúdin** (CK,V), **pšln** (CK), **sinōvin** (V):

b) **po grāđovin** (CK), **nā konjin/na kōnjīn** (V), **u přstin** (CK), **ū svatin** (V), **u zūbīn** (CK,V), **u žāndārin** (CK), i

c) **z dīdin** (V), **s kōnjīn** (CK,V), **s ljúdin** (V), **prē-svatin** (V), **zūbin/zūbīn** (CK,V), **s vōlīn** (V), **zā volīn** (V).

Slučajevi sporadičnog javljanja infiltrata tipa: **gōstima**, **lāncima** (CK) i sl. mogu poslužiti samo kao dokaz za to da ni ovaj govor nije imun na utjecaje koji prodiru posredstvom književnog jezika.

6.1. Slična uravnanja završetaka u spomenutim padežnim oblicima sprovedena su i u ostalim ikavskim govorima u senjskoj okolici⁹, a – načelno gledano – jednako stanje nalazimo u govorima ličkih ikavaca¹⁰, govorima srednje Dalmacije¹¹, Imotske krajine¹² i zapadne Hercegovine¹³.

Prilike u govorima ikavaca Gorskog kotara, međutim, donekle se razlikuju. Tamo se, kako ističe B. Finka, javljaju znatnija kolebanja »u padežnim likovima D, L, i I mn.«, a to znači da se i predočeni sinkretizam pojavljuje samo kao jedno od nekoliko supostojećih rješenja¹⁴.

b.3. Pojedinačne napomene

7. Paradigma imenice **pas** glasi: **pās – psā – psū – sa psōn – pšī** itd., ali se sporadično mogu čuti i likovi s očuvanim nepostojanim a: **pāsa, s pāson** (V)¹⁵.

8. Imenica **očuh** javlja se s fonetizmom **očuv** (CK,V), i ima odgovarajuće oblike tzv. a promjene: **kođ očuva** (V), **dāj očuvu** (CK), i sl.¹⁶.

O fonetizmu oblika imenica **kožuh** i **orah** rječito govore ove potvrde: **kōžūn – kožūna – kožūni – kožūnā** (CK,V),, odnosno: **ōraj/ōrej – ōraja – ōraji – ōrājā** (CK,V).

9. Oblici kolektivne imenice **brāca** redovito se javljaju i kao množinske forme imenice **brāt**.

10. Uvijek su m. roda oblici imenice **đubar**: **ko-đūbra** (CK,V), **tāj đubar** (V), **nā đubru** (CK), i sl.

Kao takve nalazio sam i oblike imenice **ōs**(mn. **ōsi/ōsovi, ōsōvā**)¹⁷.

Također i forme: njegov **āuto** (CK), **lūmer – lumērī** (CK,V), **vōrant** (CK)/**vōrint** (V), – **vōranti/fōrinti** (CK),/vōrinti (V), – **vōrantī** (CK),/vōrntī (V), te: **bilanac** =bjelance (V), i **žubānjac/žutanjac** (V).

c. IMENICE SREDNJEG RODA

11. Među tzv. jednakosložne imenice spadaju u ovome govoru i imenice **jāje, ūže** i **zvonce**. Usp.: **od jāja** (CK), **u jāju** (CK,V), **ūže – kōmad ūža – ūžon** (CK,V), **zvōnca** (CK), **na zvōncu** (V).

Jednako tako i imenice **bilance** i **žuvance** (CK), kada su upotrijebljene u oblicima s. roda (v.t.10).

Imenica **pūcē**, međutim, pojavljuje se i u nejednakosložnim likovima: **ispod pūceta** (CK,V), pored: **ispod pūca** (V); nom. mn.: **pūca** (CK,V); gen.mn.: **puca** (V)¹⁸.

12. U instr. jd. kao i u imenica m. r. (v.t. 3) morf **–on** (<–om) preovladava u svim položajima: **blāgon** (CK,V), **s kōsišton** (CK), **mōron** (CK,V), **nad ōgnjīšton** (CK,V), **pōljon** (CK), **potomstvon**(CK), **sřcon** (V), **sa svīn sřcon** (CK), **zdrāvljon** (V).

Frekvencija likova tipa: **īdē pōljen** (V), praktički je zanemarljiva.

13. I sinkretizam završetaka dat., lok. i instr. mn. u potpunosti odgovara onome što je konstatirano za odgovarajuće oblike imenica m. roda (v.t. 6):

dāj īst gōvedin (CK,V);

po bīdīn (V), **na gōvedin** (CK,V), **nā kolīn** (V), **u svōjīn kōlīn** (CK), **po lēdīn** (V), **na sēlīn** (CK), **pō selīn** (CK), **u ūstin** (CK), **na vrātin** (CK,V);

sa gōvedin (V), **zā kolīn** (CK,V).

Dakako, i ovdje se, osim predočenih formi, može pojaviti i poneki infiltrat iz književnog jezika: **gōvedima, kōlima, po lēdima** (CK).

14. Množinski likovi imenica **jānje** i **tēle** su raznoliki. Uz: **jānjci – jānjcā – dāj īst jānjcin; tēlci – tēlcin – tēlce** (CK,V), često se u toj službi upotrebljavaju i oblici kolektivnih imenica na **–ād**: **dvōe jānjādi** (CK,V), **pētero tēlādi** (CK,V), **dēsetero tēlādi** (CK), **dāj tēlādi** (V).

Za imenicu **tēle** zapisao sam u V množ. formu **tēlējā** (gen. mn.).

15. Oblici kolektivnih imenica na **–ād** obično se upotrebljavaju i kao množinski likovi imenica **jāre, māgarē** i **prāse**: **dvōe jārādi, dāj māgarādi, vīšē prāsādi** (CK,V) i sl.

Usput, kada je već riječ o tim imenicama, spomenimo i to da se one, izgled, u ovome govoru upotrebljavaju samo u oblicima jednine.

Kao množinske forme imenice **māgarē** služe i likovi tipa: **māgarējā – māgarējā** (V).

16. Oblici kolektivne imenice **dica** upotrebljavaju se i kao množinski likovi imenice **dite**.

Forme nom. i gen. mn. imenica **oko** i **uho** (ovdje uvijek: **ûvo**) glase: **ôči/ôč'i/ôči** – **ôč'ijū/ôčijū** i **ôč'ijū/ôčijū**, odnosno: **ûši** – **ûšī** i **ûšijū**.

17. Karakteristični oblici imenice **rebro** glase: **lèbro** – **lèbra** – **lèbra** – **lèbārā** – **lèbārā** – **pò lebrin** (CK,V).

Imenica **doba**, izgleda, ne zna za promjenu: **lītñjā dōba** (V), **pōpasnā dōba** (CK), **u p̄rvojñjā dōba** (V), **u zīmškā dōba** (CK).

d. IMENICE ŽENSKOG RŌDA

d.1. Jeddina

d.1.1. Imenice na samoglasnik

18. Za to da ove imenice imaju redovito paradigmatski odnos **–a** ≠ **–e** nije ni potrebno navoditi odgovarajuće potvrde.

Od oblika **dativa** i **lokativa** vrijedi spomenuti samo one koji upućuju na prevlast likova s tzv. desibiliziranim osnovama:

a) **divōjki** (CK,V), **knjīgi** (CK), **māčki** (V), **mōjōj mūki** (V), **zādruđi** (CK,V);
b) **na dāski** (CK,V), **u dragi** (CK), **u knjīgi** (CK,V), **u mūki** (V), **na nōgi** (V), **u Rijēki** (CK,V)¹⁹.

19. O karakterističnim vokativnim morfemima rječito govori sljedeća slika korelacijskih nizova:

–a ≠ –a: 1) **Ānka** (CK,V), **Lūcija** (V), **Mārīja** (CK,V);

2) **Bārāca** (CK), **Mārāca** (CK,V), **Rūžāca** (CK,V);

3) **Ēva** (CK), **Rōža** (CK,V);

4) **bāba** (CK,V), **cūra** (V), **Kāja** (CK), **māma** (V).

–a ≠ –e: 1) **Āne** (V), **Bāre** (V), **Lūce** (CK,V), **Mānde** (CK), **Māre** (CK,V);

2) **drugārce** (CK,V), **prijatēljāce** (CK,V),.

–a ≠ –o: 1) **Bāro** (CK), **Rūžo** (CK,V);

2) **prijatēljāco** (CK,V), **kūkavico** (V);

3) **divōjko** (V), **dūšo** (CK,V), **gōspođo** (CK), **kūmo** (CK,V), **prijo** (CK,V), **žēno** (CK,V).

19.1. U odnosu na podatke koje sadrži Tomljenovićeve građa²⁰ ovdašnje prilike, vidimo, obogaćene su jednim novim detaljem: suodnosom **–a** ≠ **–o** kod nekih dvosložnih imena koja imaju dugouzlazni naglasak u prvome slogu (**Rūža** ≠ **Rūžo**). Sporadični prodori nastavka **–o** u vokativne oblike takvih imena u govoru Bunjevaca zavelebitskog dijela senjskoga zaleđa mogu se objašnjavati unutrašnjim razvojnim tendencijama²¹, ali će, ipak, biti da su njihovoj pojavi najizravnije pridonijeli česti kontakti Bunjevaca ovoga kraja sa susjednim ijekavcima²².

19.2. I u govoru ličkih ikavaca, i to svim njegovim arealima, pojedina imena ovoga tipa tvore vokativ dočetkom **–o**. U cjelini gledano, međutim, tamo dominiraju ovakvi odnosi: a) **–a** ≠ **–e** (tip: **Māra** ≠ **Māre**) u jednim, i b) **–e** ≠ **–e** (tip: **Māre** ≠ **Māre**) u drugim arealima²³.

20. Izraz dočetnog morfema u instrumentalu, dakako, uvjetovan je već više puta spominjanom delabijalizacijom završnoga **–m**:

čēstōn (CK), **kōsōn** (CK,V), **s kōzōn** (CK), **kūtlač'ōn** (CK), zvala **māmōn** (V), **nēdiljōn** (V), **s ōvcōn** (CK), **za pāšōn** (CK), **pěkōn** (V), **srdōn** (CK), **sa šūmōn** (CK,V) itd.

d.1.2. Imenice na suglasnik

21. Kao i u govorima Bunjevaca iz krivoputske i krmpotske župe²⁴, i u govoru Bunjevaca iz zavelebitskog dijela senjskoga zaleđa morphem **-i** u instr. jd. određuje narav ove paradigme:

sa čeri (CK), **sa glādi** (V), **s kōsti** (CK,V), **s kŕvi** (V), slūži se **sa lāži** (CK), **sa māsti** (CK,V), **sa rāži** (V), **pod njēgovn̄ zāpovīdi** (CK), **sa zōbi** (CK,V), i sl.

21.1. U govoru ličkih Bunjevaca ove imenice, također, najčešće tvore oblike instr. jd. nastavkom **-i**, ali se sporadično mogu čuti i oblici toga padeža s nastavkom **-ju (sōlju)** i **-om (sōljōm)**²⁵.

Morfem **-i** u spomenutim položajima prevladava i u govoru susjednih ijekavaca²⁶.

d.2. Množina

d.2.1. Imenice na samoglasnik

22. Oblici gen. mn. navedenih imenica uglavnom su uopćili nastavačni morphem **-ā**. Usp.:

bēsīdā (CK), **būvā** (V), **čīpēlā** (V), **cūrā** (CK), **dūšā** (CK), **gōdīnā** (CK,V), **kōzā** (V), **līvōdā** (CK), **lōpātā** (CK), **mēkīnjā** (CK), **mūvā** (V), **ovacā** (V), **plātā** (CK,V), **rācā** (V), **rāzlikā** (CK), **rōžica** (CK), **sŕnā** (V), **stōžīnā** (CK), **strīnā** (CK), **sūzā** (V), **svādā** (CK), **vŕīcā** (CK,V), **ženā** (V), **žmārā** (CK);

bākāl jā (CK), **brēsākā** (V), **bŕkāl jā** (CK,V), **cōkāl jā** (V), **čfkāvā** (CK), **dasākā** (CK,V), **gūsākā** (V), **sestarā** (CK,V), **tētākā** (CK);

baščā (CK), **baščā** (V), **bōmbā** (V), **torbā** (CK,V).

22.1. S formantom **-i** slušao sam **urī** (CK,V), i **šōldī** (V).

22.2. Stari oblik genitiya na **-∅** sporadično se upotrebljava uz brojne izraze tipa: **sēdan gōdīn**, **pēt iljād** i sl., a ni tu ni izbliza tako često kao oblici s nastavkom **-ā**.

Imam, istina, u materijalu i likove: **dāsāk**, **lōpāt**, **zūbāl j** (V), ali su, izgleda, njihovo javljanje prouzrokovali posebni razlozi:

a) narav govora u datom trenutku (brži tempo) s jedne strane, i b) psihofizičke sposobnosti mojih sugovornika (riječ je o starim ljudima) s druge strane.

22.3. Stari dualski morphem **-ū**, kao i u mnogim drugim govorima, dosljedno je očuvan u gen. mn. imenica **noga** i **ruka**: **kōd nogū** (V), **priko nōgū** (CK,V), **rūkū** (V), **priko rūkū** (CK,V).

23. Dočetno **-an** u kome treba gledati alomorf starijeg dativskog morfema **-am** preovladava u oblicima dat., lok. i instr. mn.:

kōzan (CK,V), **krāvan** (CK), **k ōvcan** (CK,V), **žēnan** (V);

na kūčan/po kūčan (CK), **po līvadan** (CK), **na nōgan** (CK,V), **u rūkan** (CK,V), **po šūman** (V), **u vŕīčan** (CK), **ū vŕīčan** (V);

īdē sa nōgan (V), **lōpatan** čistalo (V), **dělā svōjīn rūkan** (CK,V), **zāmotā se plātān** (V).

23.1. Sporadični infiltrati iz književnog jezika kao što su npr. forme **rūkama** (V), i **žēnama** (CK), isuviše su rijetki da bi im se mogao pridati neki značaj.

Rijetke pojave oblika tipa: **u lāčami** (CK), **po nācijami** (V), **za nādnicami** (CK), koje je spomenuo i Tomljenović²⁷, ne treba toliko dovoditi u vezu s nastavačnim morfemom staroga instrumentala, koliko s činjenicom da su ovakvi likovi dosta rašireni u susjednim ijekavskim²⁸ i čakavskim²⁹ govorima.

d.2.2. Imenice na suglasnik

24. Za množinske oblike imenica ovoga tipa nema mnogo potvrda iz spontanog govora. Ipak, onoliko koliko ih je, dovoljno je da upute na to:

a) Da ove imenice gen. mn. tvore nastavkom **-ī**: **kōstī** (CK,V), imā tūte dōsta **lāžī** (CK), **mogučnostī** (CK), **ričī/rič'ī/riječī** (V), **stvarī** (CK,V), te

b) Da je dat., lok. i instr. uravnano **-in**: dā **čērin** (CK,V), **sa čērin** (CK), **ko-kōšin** (V), **po kōstin** (CK), **na rič'in** (V), **sa stvarin** (CK,V).

24.1. Izuzetke predstavljaju:

a) Oblik gen. mn. imenica **kōkōš** koji obično glasi **kokōšijū** (CK,V), i

b) Rijetke imitacije književnih likova dat., lok. i instr.:

čērma (CK), **čērma** (CK,V), **kokōšma** (CK), **sa stvarima** (CK,V).

d.3. Posebne napomene

25. Imenice **bedra**, **fronta**, **kila** i **(-)litra** uvijek su ž. roda i sklanjaju se kao i sve druge imenice koje u nom. jd. završavaju na **-a**: **bēdra**, **za bēdru** (CK,V), **frōnta**, **na frōnti** (V), **kīla** (CK,V), **pō kīlē** (CK), **kīlu** (CK,V), **lītra**, **dvōlītra**, **vrtāj lītrē** (CK,V).

Također, i imenica **vēcē/vēcēr** (CK,V), koja ide po tzv. i promjeni: **tū vēcē** (V), **ōtā vēcēr**, **tē vēcēri** (CK),.

Uz: **pīva – pīvē** i sl. (CK,V), slušao sam, međutim, i: **pīvo/pīvo – pīva** (CK),.

26. Imenice **kōi** i **matī** i u nom. jd. imaju normalne osnove:

čēr (CK,V), **mātēr** (V).

e. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

27. Analiza predočenog materijala utemeljena na poštivanju kriterija »opozicije u centralnim padežima«³⁰, pokazuje da se u pogledu broja vrsti imeničkih sklonidbi stanje u novoštokavskom govoru Bunjevaca zavelebitskog dijela senjskoga zaleđa ne razlikuje od onog u književnom jeziku. I ovdje, naime, možemo razlikovati:

1) Tzv. **A promjenu** po kojoj se dekliniraju imenice m. r. s morfemima **-∅** i **-o** u nom. jd., te sve imenice s. roda;

2) Tzv. **E promjenu** po kojoj »idu« imenice m. i ž. roda na **-a**, imenica **mātēr**, kao i one dvosložne imenice m. i ž. roda koje u nom. jd. imaju **-o** ili **-e** i dugouzlazni nastavak u prvome slogu, te

3) Tzv. **I promjenu** po kojoj se dekliniraju imenice ž. roda s nominativnim morfemom **-∅**, kao i kolektivne imenice na **-ād**.

U distribuciji nastavaka u pojedinim padežnim oblicima, međutim, ovaj govor pokazuje dosta posebnosti. Govore o tome rječito i sljedeći tabelarni prikazi karakterističnih padežnih morfema:

a) Imenice A promjene

Padež	Jednina			Množina	
	1.	2.	3.	1.	2-3.
N	-∅	-o	-e	-i	-a
G	-a	-a	-a	-ā -ī -ū	-ā
D - L	-u	-u	-u	-in/-īn -ima/-ma	-in/-īn ima/-ma
A	-∅ -a	-o -a	-e	-e	-a
V	-e -u -∅	-o	-e	-i	-a
I	-on -en	-on	-on -en	-in/īn -ima/-ma	-in/īn -ima/-ma

b) Imenice E promjene

Padež	Jednina			Množina
	1.	2.	3.	1 - 3.
N	-a	-o	-e	-e
G	-ē	-ē	-ē	-ā -ī -ū
D - L	-i	-i	-i	-an -ami -ama
A	-u	-u	-u	-e
V	-o -a -e	-o	-e	-e
I	-ōn	-ōn	-ōn	-an -ami -ama

c) Imenice I promjene

Padež	Množina	Jednina
N	-i	-Ø
G	-ī -ijū	-i
D - L - I	-in -ima/-ma	-i
A	-i	-Ø
V	-i	-i

28. U odnosu na podatke koje sadrži Tomljenovićeva građa, predočeni materijal iz govora Bunjevaca zavelebitskog dijela senjskog zaleđa razlikuje se tek u neznatnom broju pojedinosti. Te razlike, vidjeli smo, upućuju na sporadične prodore nekih izrazitijih novoštokavskih inovacija u sustav padežnih morfema ovoga govora, a u osnovi su takve naravi da osim podsjećanja na to da moja i Tomljenovićeva istraživanja dijeli razdoblje od skoro osam desetljeća, drugog komentara ne trebaju.

- ¹ Zavelebitskim dijelom senjskoga zaleda naziva se u ovome radu uzak pojas zemljišta koji se proteže između istočnih padina Senjskoga bila na zapadu i današnje administrativne granice Zajednice općina Gospić na istoku. Na tome prostoru smještena su ova tri bunjevačka naselja: **Črni Kál**, **Molnice** i **Vrátnik**. Stanovnici tih naselja govore novoštokavskim ikavskim tipom govora. Budući da je smatrao da su u tome govoru vidljivi izrazitiji utjecaji govora susjednih (ličkih) ljekavaca, Tomljenović ga nije uzeo u obzir prilikom pisanja svoje poznate rasprave **Bunjevački dijalekt zaleda senjskoga s osobitim obzirom na naglas** (Nastavni vjesnik, knj.XIX, Zagreb, 1911, 335-348, 401-414, 483-499 i 579-614). Nešto više podataka o fonološkim osobitostima toga govora v. u momu radu »**Važnije osobine glasovnog sustava govora sela Vratnik iz zavelebitskog dijela senjskoga zaleda** (rad u tisku u 9-10. knj. Zbornika Pedagoškog fakulteta u Rijeci).
- ² Nema razlika ni kad je u pitanju porijeklo stanovništva. Usp. J.Pavličić, **Seobe i naselja u Lici**, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, knj. 41, Zagreb, 1962, 184.
- ³ O različitim glasovnim realizacijama fonema /č/ u govoru ovdašnjih Bunjevaca v.t. 6.1. mogla rada spomenutog u napomeni pod tekстом br. 1.
- ⁴ Na odsutnost fonema /ž/ iz fonološkog sustava ovoga govora uputio sam u t.6.3. rada navedenog u napom. pod tekstem br. 1.
- ⁵ V. Tomljenović, nav. djelo, 407.
- ⁶ Usp. npr.: M. Dragičević, **Govor ličkih jekavaca**, Srpski dijalektološki zbornik, knj. XXXII, Beograd, 1986, 127-128; M. Okuka, **Govor Rame**, Sarajevo, 1983, 82-83. i tamo spomenutu literaturu.
- ⁷ V. njegov rad: **Još o vokativu jednine nekih imenica muškog roda**, Naš jezik, knj. II, sv. 8, Beograd, 1934, 238-241.
- ⁸ Češću upotrebu oblika »plurala jednosložnih imenica m.r. bez proširenja -ov-« prof. P.Ivić smatra općom karakteristikom mladih ikavskih govora (v. **Dijalektologija srpskohrvatskog jezika**, Uvod i štokavsko narečje, Novi Sad, 1957, 178), a o tome da se u mnogim našim narodnim govorima prijeglas ne ostvaruje postoje brojni podaci u djalektološkoj literaturi. Usp.npr.: Tomljenović, nav.djelo, 407-408, Dragičević, nav.djelo, 129-131 i 139-140, Okuka, nav.djelo, 83-84,87. i tamo spomenutu literaturu.
- ⁹ Usp.: Tomljenović, nav.djelo, 408-409; M.Moguš, **Pogled na današnji jurjevački govor**, Filologija, 8, Zagreb, 1978, 232, te: S. Vukušić, **Usporedbe dvaju novoštokavskih naglašavanja – stinličkog i Danličićeva** (Prilog za uporabnu normu hrvatskog književnog jezika), Senjski zbornik, knj.IX, Senj, 1982, 290.
- ¹⁰ Usp. M. Japunčić, **Osobine bunjevačkoga govora u Lici**, Nastavni vjesnik, knj.XX, sv.4, Zagreb, 1911, 271.
- ¹¹ D. Ignjatović, **Jezik štampanih dela Jeronima Filipovića franjevačkog pisca XVIII veka**, Biblioteka Južnoslovenskog filologa, knj.5, Beograd, 1974, 120.
- ¹² V.M. Šimundić, **Govor Imotske krajine i Bekije**, ANU BiH, Djela XL/26, Sarajevo, 1971, 88-89.
- ¹³ Usp. A. Peço, **Ikavskoštokavski govori zapadne Hercegovine**, Djela ANU BiH, knj. LXI/35, Sarajevo, 1986, 183-187.
- ¹⁴ V.B. Finka, **Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru**, Zbornik za filologiju i lingvistiku, knj.XX/2, Novi Sad, 1977, 191-192.
- ¹⁵ Na dvojake likove navedene imenica uputio je i Tomljenović (nav. djelo, 406).
- ¹⁶ U govoru susjednih jekavaca ova se imenica javlja u oblicima tzv. **e** promjene (usp. Dragičević, nav.djelo, 138).
- ¹⁷ U Tomljenovićevoj građi spominje se među dvorodnim (v. Tomljenović, nav. djelo, 486).
- ¹⁸ Tomljenović ovu imenicu, bez ikakvih ograda, ubraja među jednakosložne (nav.djelo, 496).
- ¹⁹ Pojava je – zna se – raširena u mnogim našim govorima, i to ne samo ikavskim – i ne samo u štokavskim. Na to da je sasvim obična i u drugim ikavskim govorima iz senjskoga kraja uputili su Tomljenović (nav. djelo, 486), Vukušić (nav. djelo, 289) i P. Rogić (v. **Antroponimija u naseljima sjevernog Velebita**, Hrvatski dijalektološki zbornik, knj.2, Zagreb, 1966, 328).
- ²⁰ Tomljenović, nav.djelo, 486-487.
- ²¹ Npr. tendencijom koja ide za izjednačavanjem s vokativnim likovima apelativa tipa: **dôšo, kûmo**.
- ²² U govoru ličkih jekavaca odnos –a –o je obavezan. Usp. Dragičević, nav. djelo, 141.
- ²³ V. o tome kod mene u Zborniku Pedagoškog fakulteta u Rijeci, br. 7, Rijeka, 1985, 101-102.
- ²⁴ Usp. Tomljenović, nav. djelo, 487.
- ²⁵ Japunčić, nav. djelo, 271.
- ²⁶ Dragičević, nav. djelo, 271.
- ²⁷ Tomljenović, nav. djelo, 488.
- ²⁸ V. Dragičević, nav. djelo, 143-144.
- ²⁹ B. Finka-S. Pavešić, **Rad na proučavanju čakavskoga govora u Brinju i okolici**, Rasprave Instituta za jezik, knj.1, Zagreb, 1968, 13. i P. Ivić, **O govoru ličkih čakavaca (okolina Otočca)**, Zbornik za filologiju i lingvistiku, knj. VII, Novi Sad, 1964, 130.
- ³⁰ V. Okuka, nav. djelo, 93. i tamo spomenutu literaturu.

Summary

This work gives us a more complete presentation of the system of case forming morphemes in the speech of the Bačka-Croats who are inhabited in the region behind the Velebit mountain range in the hinterland of Senj. Since he thought the speech of these Bačka-Croats developed under the strong influence of the neighbouring jekavian dialect, Gr. Bud. Tomljenović did not take this into consideration when he wrote his well-known discussion: »Bunjevački dijalekt zaleda senjskoga s osobitim obzirom na naglas« (Nastavni vjesnik, knj. XIX, Zagreb, 1911, 335-348, 401-414, 483-499 i 579-614).

Translation by Slobodan Drenovac